

مبارزه با خرافات علمی

دهها دلیل و مشکل را شاید بتوان به فهرست دلایلی که چنین شایعاتی را مروج در جامعه به حرکت در می‌آورد اضافه کرد اما در این بین چه می‌توان کرد؟

جام جم آنلاین: دهها دلیل و مشکل را شاید بتوان به فهرست دلایلی که چنین شایعاتی را مروج در جامعه به حرکت در می‌آورد اضافه کرد اما در این بین چه می‌توان کرد؟ ما کار بزرگی درباره این مسائل نمی‌توانیم انجام دهیم؛ برخی از این موارد موضوعات بزرگی هستند که ما به تنهایی نمی‌توانیم آنها را حل کنیم اما شاید بتوانیم چند گام کوچک را برای تشخیص یک شایعه برداریم.

رعایت این موارد قطعا مشکل را برای همیشه حل نمی‌کند اما ممکن است باعث شود تعداد افرادی که در زنجیره توزیع شایعه نقش بازی می‌کنند، کاهش پیدا کرده و روند سیل‌آسای آن کمتر شود اما چه گام‌های اولیه‌ای را می‌توان برداشت تا در دام این یاوه‌گویی‌ها نیفتیم؟

نفس عمیق بکشید

بعد از این‌که پیامک یا ایمیلی به شما رسید که خبر از اتفاقی شگفت‌انگیز و عجیب و غریب می‌دهد قبل از این‌که دکمه فوروارد ایمیل را بزنید، آن را در وبلاگ‌تان پست کنید یا به دوستان خود اس‌ام‌اس بزنید، نفس عمیقی بکشید.

اگر لازم است چند ثانیه‌ای از پشت میز کامپیوتر بلند شوید یا گوشی تلفن را زمین بگذارید، یک لیوان آب بخورید و اجازه دهید هیجان اولیه از شنیدن این خبر برطرف شود. حالا یک بار دیگر آن را بخوانید و ببینید چقدر به نظرتان منطقی است.

شکاک باشید

اگر چنین خبری را از رسانه‌هایی که به آنها اعتماد دارید دریافت نکرده‌اید و حتی اگر رسانه‌های معتبر به نقل قول آن پرداخته‌اند اما خبر هنوز برای شما بشدت شگفت‌انگیز می‌آید، به خودتان اجازه شکاک بودن را بدهید. در متن خبر ببینید این داستان از کجا نقل شده است.

در مورد سه روز تاریکی گفته شده، ناسا این خبر را اعلام کرده است. سری به وبسایت این سازمان یا منبع خبری بزنید و ببینید آنجا چه چیزی وجود دارد.

مطمئن باشید خبری که شنیده‌اید واقعیت دارد و در مرجع اصلی حتما داده‌های هیجان‌انگیز وسیع‌تری از متن کوتاه یک داستان وجود دارد و در هر صورت از مراجعه به آن ضرر نمی‌کنید.

اگر گفته شده یک کمپانی نوشابه‌سازی می‌خواهد لوگوی خود را روی ماه بیندازد قطعا این موضوع یکی از بزرگ‌ترین تبلیغات تاریخ به شمار می‌رود و حتما آن کمپانی در وبسایت خود درباره آن مطلبی منتشر کرده است. اگر در منابع مورد اشاره چیزی پیدا نکردید شک‌تان را تقویت کنید.

اعتبار منبع چقدر است؟

گاهی اوقات برخی شایعه‌ها و یاوه‌های مرتبط با علم و شبه‌علم دارای منبع مشخص هستند، در ظاهر کلمات و اصطلاحات علمی هم مطرح می‌شوند و از قول چند نفر با عناوین دهان‌پرکن نیز نقل قول می‌کنند.

برای مثال ممکن است به شما سایتی را به عنوان منبع معرفی کنند که نویسنده آن خود را کارشناس متخصص در فلان رشته معرفی کرده باشد.

در این صورت اعتبار آن منبع را - اگر مطمئن شدید اساس آن منبع موضوع را نقل کرده است - بررسی کنید. اعتبار یک وبلاگ شخصی با اعتبار یک سازمان علمی یا یک خبرگزاری حرفه‌ای یکسان نیست.

هر کسی که لقب دکتر یا مهندس دارد الزاما حرفش بیانگر نظر عمومی جامعه علمی نیست و هر منبعی معتبر نیست.

کنجکاو باشید

برخی از این خبرها تاثیری در زندگی روزمره شما نخواهند گذاشت؛ داستان لوگوی پیسی از این نمونه است. برخی دیگر اما می‌تواند باعث نگرانی شما و خانواده‌تان شود.

اگر قرار باشد جهان سه روز تاریک شود حتما شما نیاز به فراهم کردن مقدماتی خواهید داشت. پیش از هر چیز از کسی که خبر را برای شما ارسال کرده بپرسید از کجا این داستان را شنیده و از او منبع قابل مراجعه بخواهید.

اگر در خبر می‌خوانید که قرار است زمین از بعد سه به صفر و سپس به چهار منتقل شود به این فکر کنید که این مساله یعنی چه؟ آیا معنی آن را متوجه می‌شوید؟ اگر نه با افراد متخصص، انجمن‌ها و رسانه‌های قابل اعتماد و دانشگاه‌ها تماس بگیرید. (البته اگر شما منظور از جمله مثال بالا را نفهمیده‌اید نگران نباشید، هیچ کس دیگری هم نمی‌فهمد این جمله به چه معنی است چون اصولا معنی ندارد) این تماس‌ها دو سود عمده به همراه دارد؛ یکی این‌که شما را از واقعیت داستان آگاه می‌کند و باعث می‌شود شما تبدیل به منبعی برای شایعه نشوید که شاید تلنگری به آن سازمان‌ها و انجمن‌ها بزند و به آنها یادآور شود که باید درباره این موضوع کاری بکنند.

نسخه شك بیچید

بیشتر شایعات و خرافه‌هایی که با کمک ایمیل یا اس‌ام‌اس منتقل می‌شوند برخی ویژگی‌های مشترک را در بر دارند و هر جا این کلمات کلیدی را دیدید بلافاصله شك کنید.

– نسبت به ایمیل‌ها و تکست‌هایی که برای شما فوروارد می‌شود، مشکوک باشید.

– اگر ایمیلی در انتها دربردارنده این جمله بود که این خبر را برای همه ارسال کنید تا آنها هم آگاه شوند، احتمالا با يك شایعه مواجهید.

– اگر در يك ایمیل از فونت‌های بزرگ و رنگارنگ استفاده شده بود به محتوای آن شك کنید.

– اگر ابتدا یا انتهای آن پیام تاکید شده بود این يك شایعه نیست و این حتما يك واقعیت است احتمالا نویسنده از افعال معکوس استفاده کرده است.

– اگر محتوای پیام بیشتر از توضیح دادن، جنبه بزرگنمایی رویدادی را داشته باشد که تا حالا هیچ چیزی درباره آن شنیده‌اید، حدس بزنید که با يك شایعه مواجهید.

– اگر هیچ منبعی غیر از آنچه درون ایمیل به آن اشاره شده به موضوع اشاره نکرده، حتما با يك شایعه طرف هستید.

– اگر محتوای این پیام‌ها با اصول اولیه و ساده و آشنای علمی در تضاد قرار دارد قاعدتا با شایعه‌ای بزرگ مواجهید.

– تحت هیچ شرایطی توصیه‌های دارویی و مربوط به سلامت را که این گونه دریافت می‌کنید بازنشر نکنید. نه لوگوی پیسی، نه شایعه تاریکی جهان و نه شایعه ماه و مریخ شما را نمی‌کشد اما يك توصیه غلط پزشکی می‌تواند با جان افراد بازی کند.

در نهایت شاید کلیدی‌ترین نکته این باشد که برای اسم و نام خودتان اعتبار قایل باشید. افرادی که این پیام را از شما دریافت می‌کنند آن را به نام شما خواهند شناخت پس تا وقتی مطمئن نشدید موضوعی صحت دارد، حاضر نشوید از نام و اعتبار خودتان برای آن خرج کنید. (جام جم - ضمیمه سب)